

Szanowni Państwo,

Konsulat Generalny RP w Montrealu zaprasza wszystkie zainteresowane organizacje i środowiska polonijne do składania propozycji projektów polonijnych na rok 2019, dofinansowywanych ze środków polonijnych będących w dyspozycji Konsulatu.

Propozycje projektów powinny wpisywać się w założenia „Rządowego programu współpracy z Polonią i Polakami za granicą w latach 2015-2020” (dokument w załączeniu) i w szczególności realizować następujące cele założone w Programie:

- A. Wspieranie nauczania języka polskiego oraz nauczania w języku polskim, propagowanie wiedzy o Polsce (wspieranie nauki języka w szkołach publicznych innych państw, tworzenie szkół społecznych).
- B. Zachowanie i umacnianie polskiej tożsamości i zapewnienie możliwości uczestnictwa w polskiej kulturze narodowej (oferty kulturalne, udział w przedsięwzięciach promujących kulturę narodową).
- C. Wzmacnianie pozycji środowisk polonijnych przez podnoszenie efektywności ich działania, pobudzanie aktywności i udziału w życiu publicznym w krajach zamieszkania oraz popularyzowanie wiedzy o przysługujących im prawach (organizacje polonijne, ochrona praw mniejszości polskich).
- D. Wspieranie powrotów Polaków do kraju, tworzenie zachęt do osiedlania się w Polsce osób polskiego pochodzenia (polityka informacyjna na temat np. spraw podatkowych i emerytalnych).
- E. Rozwój kontaktów – młodzieżowych, naukowych, kulturalnych, gospodarczych i sportowych oraz współpracy samorządów – z Polską.

Organizacje i podmioty zainteresowane realizacją takich projektów proszone są o przesłanie – w terminie do 30 września 2018 r. pocztą elektroniczną na adres: montreal.info@msz.gov.pl – propozycji projektu obejmującej:

- nazwę projektu;
- całkowity koszt projektu wraz ze wskazaniem wnioskowanej kwoty dofinansowania projektu ze środków Konsulatu Generalnego RP w Montrealu (uwaga: przy ocenianiu propozycji projektów istotne znaczenie będzie miał wkład własny – finansowy lub rzeczowy – wnioskodawcy w realizację danego projektu; w przypadku takiego wkładu prosimy o wskazanie innych źródeł finansowania lub opisanie wkładu rzeczowego) i ze wskazaniem podziału kosztów realizacji projektu na poszczególne składowe;
- miejsce i termin realizacji projektu (w przypadku braku możliwości podania pełnej daty projektu prosimy o wskazanie przybliżonego terminu jego realizacji);
- cel projektu (jakie efekty, korzyści dla Polonii ma przynieść realizacja projektu);
- krótki opis projektu (opis najważniejszych działań przewidzianych w ramach realizacji projektu);

- charakterystyka i liczba planowanych adresatów projektu;
- wskazanie jednego z priorytetów w/w Programu, którego dotyczy dany projekt wraz z uzasadnieniem wpisywania się projektu w dany priorytet.

Propozycje projektów nie powinny dotyczyć inicjatyw z obszaru dyplomacji kulturalnej lub publicznej. W sprawie propozycji tego typu projektów Konsulat wystosuje informację w terminie późniejszym (na przełomie października i listopada br.).

Prosimy o możliwie wczesne informowanie nas o projektach i nie czekanie „do ostatniej chwili”. Zachęcamy do roboczych kontaktów z nami nawet przed złożeniem ostatecznej wersji projektu – co może pozwolić na wyeliminowanie zawczasu ewentualnych błędów lub nieścisłości.

Nie możemy zagwarantować, że wszystkie propozycje projektów zostaną zatwierdzone.

Z poważaniem,

Dariusz Wiśniewski
Konsul Generalny
Konsulat Generalny RP w Montrealu
3501 avenue du Musée
Montreal QC H3G 2C8
Tel: + 1 514 840 6081
www.montreal.msz.gov.pl

lipiec 2015 r.

RZĄDOWY PROGRAM WSPÓŁPRACY Z POLONIĄ I POLAKAMI ZA GRANICĄ W LATACH 2015-2020

Wstęp

- I. Polonia i Polacy za granicą – diagnoza sytuacji i prognozy rozwoju
  - I.1. Kategorie
  - I.2. Liczebność i rozmieszczenie
  - I.3. Najpoważniejsze wyzwania wyznaczające kierunki polityki wobec Polonii i Polaków za granicą

- II. Polityka polonijna w ramach polityki państwa
  - II.1. Podstawa prawna
  - II.2. Zasady współpracy Rządu RP z Polonią i Polakami za granicą
  - II.3. Polityka Rządu RP wobec Polonii i Polaków za granicą w ramach poszczególnych dziedzin polityki

- III. Strategiczne cele polityki wobec Polonii i Polaków za granicą

- IV. Grupy geograficzno-funkcjonalne Polonii i Polaków za granicą

- V. Instrumenty realizacji polityki Rządu RP wobec Polonii i Polaków za granicą
  - V.1. Zasady współpracy pomiędzy instytucjami realizującymi Program
  - V.2. Partnerzy pozarządowi
  - V.3 Instrumenty prawne
  - V.4. Katalog ważniejszych działań bezpośrednich
  - V.5. Katalog ważniejszych wspieranych przez Rząd RP działań Polonii i Polaków za granicą
  - V.6. Finansowanie Programu
  - V.7. Planowanie zadań i sprawozdawczość

Załączniki

- 1. Schemat dokumentu *Zadania administracji rządowej*
- 2. Zadania administracji rządowej na lata 2015-2016

Wstęp

Od czasu przyjęcia w 2007 r. poprzedniego *Rządowego programu współpracy z Polonią i Polakami za granicą* nastąpiły istotne zmiany w sferze realizacji zadań z nią związanych. Decyzją parlamentu, środki budżetowe przeznaczone na tę współpracę przejęło w 2012 r. Ministerstwo Spraw Zagranicznych. Tym samym Rząd, a w praktyce MSZ, uzyskał instrument w postaci rezerwy celowej, zwiększający możliwość skutecznej realizacji zadań państwa w zakresie **współpracy z Polonią i Polakami za granicą**, m.in. poprzez konkurs dla podmiotów sektora pozarządowego. Wydatnie zwiększyła się także kwota środków wydatkowanych na ten cel przez polskie placówki dyplomatyczno-konsularne. Zmieniła się także sytuacja samej polskiej Diapory; po przystąpieniu naszego kraju do Unii Europejskiej liczni Polacy skorzystali z przysługujących im praw swobodnego przemieszczania się w ramach unijnego rynku pracy. Ta sytuacja postawiła przed Rządem RP nowe wyzwania, określone w niniejszym *Rządowym programie*, który w dalszej części dokumentu będzie określany jako „Program”.

I. Polonia i Polacy za granicą - diagnoza sytuacji i prognozy rozwoju

I.1 Kategorie

Polacy opuszczali kraj w różnych okresach historycznych i z różnych powodów: ekonomicznych, politycznych, edukacyjnych, etc. Niektórzy z nich, członkowie mniejszości polskich, nie wyjeżdżali z kraju w ogóle; zmieniały się jedynie granice Polski. Jeszcze inni zostali deportowani. Te różne okoliczności determinowały status Polonii i Polaków za granicą w społeczeństwach krajów zamieszkania, możliwości awansu, ale też możliwości zachowania znajomości języka polskiego i utrzymania kontaktów z Polską.

Istnieje wiele typologii określających strukturę Polonii i Polaków za granicą. Najistotniejszymi kryteriami jej podziału na kategorie są: rodzaj więzi łączącej członków grupy z Polską, poziom znajomości języka polskiego, potencjał mobilizacyjny w krajach zamieszkania, poziom samoidentyfikacji z Polską, jej dziedzictwem kulturowym i aktualnymi interesami, a w konsekwencji również rodzaj i poziom angażowania się we współpracę z Polską. Na potrzeby Programu wyróżnione zostały następujące kategorie polonijne.

Mniejszości polskie. Zamieszkiwanie poza Polską członków mniejszości polskich nie jest rezultatem ich indywidualnego wyboru, lecz wydarzeń historycznych, które zmieniły przynależność państwową „małych ojczyzn”. Znacząca część tych wspólnot jest duchowo związana z Polską, jednak odcięcie przez dekady od kraju przodków skutkuje na ogół spadkiem znajomości języka polskiego. Niektóre mniejszości polskie doświadczają niechętnego podejścia ze strony władz państwa zamieszkania, czego skutkiem mogą być trudności w osiągnięciu wysokiego statusu społecznego. Utrzymywanie poczucia polskości, języka i narodowej tradycji wśród mniejszości polskich stanowi szczególną powinność RP, wymaga wysokich nakładów oraz stosownego wsparcia organizacyjnego.

Polonia. Jest to zbiorowość osób urodzonych poza Polską, których przodkowie opuścili Polskę. Osoby należące do Polonii związane z tradycją i kulturą narodową zachowują w drugim

pokoleniu, a zazwyczaj i dalszych. Traktują one więzi z Polską jako część historii rodzinnej, a więc i swojej własnej. Członkowie społeczności polonijnych często nie znają Polski z autopsji bądź jedynie sporadycznie ją odwiedzali. Znajomość języka polskiego bądź zanikła, bądź (zazwyczaj) jest ograniczona; czynnik ten trzeba brać pod uwagę przy doborze języka komunikacji z Polonią. Poziom identyfikowania się z polskimi sprawami jest zróżnicowany – od często spotykanego pewnego dystansu, po zachowania afirmatywne, demonstrowane w szczególnych momentach, takich jak wybór Papieża-Polaka czy powstanie „Solidarności”. Polonia jest w wielu krajach dobrze osadzona i ma znaczny, choć ciągle niewykorzystany potencjał mobilizacyjny. Jej zaangażowanie we współpracę z Polską dotyczy zwykle ściśle określonej dziedziny, np. promocji kultury, biznesu, inwestycji, dziedzictwa historycznego.

Emigracja z okresu II wojny światowej i dekad późniejszych. Społeczność emigrantów wyjeżdżała z Polski w różnych okresach i z rozmaitych powodów: politycznych, ekonomicznych, narodowościowych. Zjawisko to trwało z różnym natężeniem od II wojny światowej do lat 90. XX wieku. Emigranci są zwykle silnie związani z Polską więzami rodzinnymi i obywatelskimi, ojczystym językiem polskim i patriotyzmem. W wielu krajach stanowią najbardziej dynamiczną grupę polonijną, która chętnie angażuje się we współpracę z Polską. Jej zdolności mobilizacyjne są różne w poszczególnych krajach. Emigranci stanowią najlepszy pomost pomiędzy Polonią a migrantami poakcesyjnymi.

Migranci po akcesji 2004 r. korzystający ze swobody przepływu osób w Unii Europejskiej. Migranci w państwach UE to obywatele polscy, którzy niedawno opuścili kraj, zwykle w poszukiwaniu pracy bądź ze względu na podjęcie studiów. Utożsamiają się z Polską i często ją odwiedzają, a język polski jest ich językiem podstawowym. Stosunkowo niewielu migrantów uczestniczy w życiu społecznym Polonii, ograniczając się do sporadycznego korzystania z dóbr kultury i edukacji). Zaangażowanie migrantów we współpracę z Polską ogranicza brak czasu i zaabsorbowanie rozwiązywaniem bieżących problemów życiowych. Potencjał mobilizacyjny tej grupy w krajach pobytu jest niski, co wynika z na ogół słabej pozycji zawodowej, ekonomicznej i społecznej. Podstawowymi wyzwaniem wobec migracji poakcesyjnej jest utrzymanie jak najbliższego jej kontaktu z Polską, nauczanie języka polskiego i o Polsce najmłodszego pokolenia, a także motywowanie do powrotów.

Powyższe cztery kategorie nie są hermetyczne, izolowane od siebie. W każdej z nich można znaleźć liczne wyjątki od opisanych ogólnych tendencji. Określenie tych tendencji pozwala jednak uchwycić najważniejsze problemy Polonii i Polaków za granicą, a w konsekwencji dobrać odpowiednie instrumentarium dla ich rozwiązywania.

I.2 Liczebność i rozmieszczenie

Liczebność Polonii i Polaków za granicą na świecie jest różnie oceniana. Wynika to ze stosowania różnych kryteriów, takich jak urodzenie w Polsce, pochodzenie wieloetniczne, znajomość języka polskiego, a nawet deklarowana świadomość pochodzenia. W niektórych państwach prowadzone są spisy ludności, w innych przeprowadzane tylko ogólne szacunki, co także zmniejsza porównywalność danych. Ocenia się, że poza Polską żyje 18-20 milionów

Polaków i osób polskiego pochodzenia. Jedna trzecia z tej grupy to Polacy urodzeni i ukształtowani w Polsce, reszta to osoby polskiego pochodzenia o różnym stopniu więzi z polskością. Polonia i Polacy za granicą plasują się na szóstym miejscu w świecie pod względem liczebności w stosunku do ludności kraju ojczystego.

W XIX i XX wieku kierunki emigracji z Polski były stosunkowo stabilne. Liczna Polonia w Stanach Zjednoczonych związana jest z tym krajem na ogół od kilku pokoleń. Również państwa Europy Zachodniej otwierały się na emigrantów z Polski. Ustabilizowane są polskie wspólnoty w Ameryce Południowej (Brazylia, Argentyna) oraz w RPA. Większą dynamikę wzrostu notowała w ostatnim półwieczu Polonia w Kanadzie i w Australii, do czego przyczyniała się otwarta polityka imigracyjna tych państw w II połowie XX wieku. Liczebność społeczności polskich na Wschodzie spada natomiast, w wyniku oddziaływania czynników demograficznych, procesów asymilacji i wyjazdów za granicę.

Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej zdynamizowało proces migracji. Poza Polską przebywa obecnie ponad 2 mln osób, które opuściły ją w ostatnim dziesięcioleciu. Korzystają one ze swobody przepływu osób w ramach europejskich rynków pracy, przemieszczając się między poszczególnymi państwami członkowskimi; niewielka ich część przewiduje powrót do Polski w bliższej perspektywie.

Największa liczba przedstawicieli Polonii żyje w Stanach Zjednoczonych, gdzie w sondażu przeprowadzonym w 2012 r. polskie pochodzenie zadeklarowało 9 660 tys. osób. W Kanadzie mieszka ich ok. 1 mln, w Brazylii – 1 500 tys. (spotyka się wyższe szacunki), w Argentynie 120 tys., Australii - 170 tys., natomiast w Republice Południowej Afryki – 30 tys.

W Europie Zachodniej liczbę Polaków i osób polskiego pochodzenia lub wywodzących się z Polski szacuje się na ok. 4 200 tys. osób. Z tej liczby ok. 1 500 tys. osób mieszka w Niemczech, 800 tys. we Francji, 200 tys. w Holandii, 100 tys. w Belgii, a 85 tys. w Austrii. Liczebność polskiej Diaspory we Włoszech szacujemy na 150 tys., w Hiszpanii na 85 tys., a w Grecji na 10 tys. W Wielkiej Brytanii mieszka 800 tys. Polaków, w Irlandii 150 tys., natomiast w Islandii 11 tys. W Szwecji liczebność środowiska polonijnego szacuje się na 110 tys., w Norwegii na 110 tys., a w Danii na 60 tys. W Czechach mieszka 120 tys. Polaków i osób polskiego pochodzenia. Kilkutysięczne skupiska występują także w Rumunii, na Węgrzech i na Słowacji. We Francji dominuje „stara” Polonia, natomiast w państwach anglosaskich i skandynawskich – migranci ostatniego dziesięciolecia.

Okolo miliona osób polskiego pochodzenia żyje w przestrzeni postradzieckiej, chociaż i w tym wypadku spotyka się wyższe szacunki. Według spisów przeprowadzonych w ostatnich latach liczba Polaków na Litwie wynosi 200 tys. a na Białorusi 295 tys. osób. Ta ostatnia liczba może być zaniżona, bowiem część osób mogła nie ujawnić narodowości polskiej. Na Ukrainie wg ostatniego spisu mieszka 144 tys. osób polskiej narodowości; również i ta wartość może być znacznie zaniżona. W Kazachstanie mieszka 34 tys. Polaków, na Łotwie – 46 tys., natomiast w Rosji - 47 tys.

I.3 Najważniejsze wyzwania wyznaczające kierunki polityki wobec Polonii i Polaków za granicą

Migracja do państw członkowskich UE i EFTA. Członkostwo Polski w UE zaowocowało m.in. objęciem jej wspólnym obszarem rynku pracy, co doprowadziło do wystąpienia wielkiej fali migracji zarobkowej, największej od czasów emigracji „za chlebem” lat 1900-1930. Migranci wspierają dziś rozwój obcych gospodarek; szacuje się, że wartość ich pracy wyniesie w 2020 r. 85 mld EUR. Zjawisko migracji jest zjawiskiem kompleksowym niosącym za sobą liczne implikacje gospodarcze i społeczne. Migracja jest wynikiem korzystania ze swobody wyboru miejsca zamieszkania, bez przerywania, jak w wypadku minionych pokoleń, bliskich więzi z ojczyzną. 30 tys. Polaków studiuje za granicą. Za wcześnie oceniać, jak wielu migrantów pozostanie poza krajem na stałe. Zależy to w dużej mierze od sytuacji gospodarczej Polski, oferty jej rynku pracy i stworzenia możliwości samorealizacji młodego pokolenia w kraju. Bariery dla powrotów mogą być też dzieci nie mówiące po polsku w sposób pozwalający na pójście do szkoły w Polsce lub niepewność czy mimo znajomości języka dzieci odnajdą się w szkole w Polsce. Stąd kluczowe dla podejmowania teraz i w przyszłości decyzji o powrocie do kraju jest utrzymywanie jak najsilniejszych więzi z Polską: emocjonalnych, językowych, kulturalnych i gospodarczych, a także zapewnienie jak najpełniejszej informacji o możliwościach polskiego rynku pracy. Powroty do kraju, których skala pozostaje dotąd niewielka, dotyczą właśnie migrantów, którzy utrzymywali żywy kontakt z Polską.

Potrzeba redefinicji misji Polonii i Polaków za granicą wobec kraju. Przemiany demokratyczne rozpoczęte w 1989 r. były dla zachodniej części środowisk polonijnych powodem do satysfakcji. Wypełniona została jej polityczna i moralna powinność rzecznika praw Polski do w pełni suwerennego bytu. Wypełnieniu tej misji w wielu przypadkach towarzyszyła jednak świadomość utraty celu działalności polonijnej i politycznej motywacji do emigracji. Wyrazem solidarności Polonii całego świata z rodakami żyjącymi w kraju była pomoc społeczeństwu polskiemu w okresie stanu wojennego. Polonia amerykańska i kanadyjska efektywnie włączyły się w poparcie przystąpienia Polski do NATO, a niemal cała Polonia opowiedziała się za przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej. Znaczna część Polonii i Polaków za granicą chciałaby dalej wspierać Polskę. Znaczenie Polonii i Polaków przebywających za granicą w kształtowaniu w środowiskach zamieszkania i pracy rzetelnego wizerunku kraju, w tym obrony jego dobrego imienia, a także w pielęgnowaniu dziedzictwa narodowego zagranicą, języka polskiego i kultury jest niezwykle istotne.

Faktyczny i deklarowany spadek liczebności osób należących do mniejszości polskich. W ciągu ostatnich lat można zaobserwować zjawisko spadku liczebności członków polskich mniejszości. Na Litwie, według spisu powszechnego z 2011 r., mieszka 200 tys. Polaków, podczas gdy dwadzieścia lat wcześniej do polskich korzeni przyznało się 235 tys. osób. Na Białorusi 295 tys. osób deklaruje narodowość polską, tj. o 100 tys. mniej niż przed dwudziestu laty. Jest to wynik zarówno postępującej asymilacji, jak i oddziaływania

czynników demograficznych, w tym emigracji, choć w niektórych przypadkach nie bez znaczenia jest też poczucie zagrożenia związane z niesprzyjającą mniejszościom atmosferą polityczną. Odpowiedzią na te tendencje powinno być udzielanie przez kraj osobom należącym do tej grupy wszechstronnego poparcia, od egzekwowania należnych mniejszościom praw po zapewnienie jak najszerzego dostępu do oświaty i kultury polskiej.

Regulacje prawne umacniające więzi z Polską oraz ułatwiające osiedlanie się w kraju.

Wprowadzenie *Ustawy o Karcie Polaka* doprowadziło na Wschodzie do wzrostu zainteresowania Polską, zwłaszcza wśród młodzieży, i stworzyło skuteczny mechanizm wiązania jej z krajem. Od 1 maja 2014 r., w myśl przepisów nowej *Ustawy o cudzoziemcach*, każdy cudzoziemiec posiadający polskie pochodzenie stwierdzone według przepisów ustawy o repatriacji lub też posiadacz Karty Polaka ma możliwość uzyskania zezwolenia na pobyt stały, a w dalszej perspektywie nabycia obywatelstwa polskiego. Wzrostowi atrakcyjności Karty Polaka winien towarzyszyć proces doskonalenia procedury jej nadawania. Nie spełnił oczekiwań program repatriacji, tak ze względu na mniejszą niż oczekiwano ofertę świadczeń wobec repatriantów, jak też z powodu trudności adaptacyjnych samych repatriantów. Jakkolwiek regulacje *Ustawy o Karcie Polaka* mogą być podstawą do przyznania prawa do pobytu stałego w Polsce również osobom z państw objętych *Ustawą o repatriacji* należy pamiętać, że w ramach tej drugiej ustawy grupie osób już przyrzeczono wize repatriacyjne, podejmując wobec nich zobowiązania wynikające z ustawy.

Rozwój współpracy gospodarczej z udziałem Polonii i Polaków mieszkających za granicą.

Istnieje duży potencjał rozwoju współpracy gospodarczej Polski ze światem przy współdziałaniu środowisk polonijnych, zarówno przy bezpośrednim zaangażowaniu przedsiębiorców polonijnych, jak i dzięki ich pośrednictwu – przy nawiązywaniu współpracy z innymi podmiotami zagranicznymi. Polska zainteresowana jest dialogiem z Polonią i Polakami zamieszkałymi za granicą ukierunkowanym na przepływ idei, doświadczeń, wiedzy i innowacji (równoważenie *brain drain* przez *brain gain*).

Rozproszenie potencjału społeczności polonijnej. Dotychczasowa współpraca z Polonią i Polakami za granicą koncentrowała się przede wszystkim na współdziałaniu z jej organizacjami. Zorganizowana część Polonii ma ponad stuletni olbrzymi dorobek w kultywowaniu polskości, zachowaniu języka i obronie dobrego imienia Polski. Organizacje polonijne skupiają jednak zaledwie kilka procent środowisk polonijnych, podczas gdy rzesza jej przedstawicieli angażujących się obecnie i w przeszłości w wymienione wyżej działania jest znacznie większa. Wśród Polonii i Polaków za granicą nie związanych z organizacjami polonijnymi a kultywujących polskość i działających na rzecz kraju są liczne osoby cieszące się w krajach zamieszkania wysokim autorytetem, silną pozycją zawodową, a także wiedzą i umiejętnościami przydatnymi dla promowania spraw Polski i Polonii. Wyzwaniem polityki wobec Polonii i Polaków za granicą powinno więc stać się motywowanie zorganizowanej i niezorganizowanej części polskich społeczności za granicą do wspólnych działań i łączenia wysokiego potencjału, którym ona dysponuje w działaniach na rzecz zarówno samych środowisk polonijnych, jak i Polski.

Rola młodzieży w dobie rewolucji informatycznej. Historia Polonii i Polaków za granicą zna wiele przykładów konfliktu pokoleń; wielokrotnie utrudniał on przekazywanie młodszemu pokoleniu tradycji i dorobku wcześniejszych fal emigracji. Współczesna młodzież kształtuje się w zupełnie nowej rzeczywistości; rewolucja informatyczna stworzyła nowe możliwości szybkiej i bezpośredniej komunikacji. Niepomiernie wzrosły możliwości aktywizacji i integrowania środowisk młodzieżowych w skali regionów, państw, a nawet globalnej. W tych nowych warunkach nabiera jeszcze większego znaczenia konieczność rozwijania współpracy różnych pokoleń Polonii i Polaków za granicą. Bardziej doświadczone pokolenia należy motywować do włączania młodzieży w nurt działań organizacji polonijnych, młodsze pokolenie zaś zachęcać, by przy poszanowaniu istniejącego już dorobku organizacji polonijnych, pomogło starszym w działaniach integracyjnych w ramach nowych modeli komunikacji.

Zróżnicowanie sytuacji i statusu Polonii i Polaków żyjących za granicą w różnych krajach. Różnorodność problemów, jakich doświadczają Polonia i Polacy za granicą, wymaga zróżnicowanego podejścia. Prowadzona przez władze Białorusi polityka ograniczania inicjatywy obywatelskiej dotyka również mniejszość polską. Na Litwie brak jest infrastruktury prawnej dającej podstawę do egzekwowania podstawowych praw mniejszości narodowych, a władze RL nie wykazują dostatecznej woli politycznej do rozwiązania problemów mniejszości polskiej. W RFN nadal niewystarczający, a także zróżnicowany regionalnie, jest stopień przestrzegania postanowień polsko-niemieckiego *Traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy*, dotyczących praw Polaków w tym państwie, w szczególności w odniesieniu do kwestii edukacyjnych i wspierania organizacji polskich. W Wielkiej Brytanii wyzwaniem jest zapewnienie dostępu do nauczania języka polskiego oraz do polskiej kultury licznej rzeszy nowych migrantów. W Stanach Zjednoczonych liczna i dobrze uplasowana w społeczeństwie Polonia przejawia stosunkowo małą aktywność w życiu politycznym kraju; spada też członkostwo w tradycyjnych organizacjach ją jednoczących.

Powyższe przykłady zróżnicowania potrzeb Polonii i Polaków za granicą wskazują na konieczność prowadzenia na całym świecie stałego monitoringu położenia społeczności polonijnych. Jego wyniki determinują dobór celów szczegółowych i dobieranych regionalnie instrumentów polityki wobec Polonii i Polaków za granicą.

II. Polityka wobec Polonii i Polaków za granicą w ramach polityki państwa

II.1. Podstawa prawna

Art. 6, ust. 2 Konstytucji RP stanowi, że „Rzeczpospolita Polska udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym”.

Art. 36 Konstytucji RP stwierdza: „Podczas pobytu za granicą obywatel polski ma prawo do opieki ze strony Rzeczypospolitej Polskiej”.

Art. 52, ust. 5 Konstytucji RP głosi, że „Osoba, której pochodzenie polskie zostało stwierdzone zgodnie z ustawą, może osiedlić się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na stałe”.

Ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (art. 32, ust. 2, pkt. 1) stanowi, że minister właściwy do spraw zagranicznych jest zobowiązany do opracowywania i wnoszenia do rozpatrzenia przez Radę Ministrów wieloletnich strategii w zakresie spraw zagranicznych. Taką strategię w zakresie współpracy z Polonią i Polakami za granicą stanowi niniejszy Program.

„Priorytety polskiej polityki zagranicznej 2012-2016”, przyjęte przez Radę Ministrów w marcu 2012 r., określają najważniejsze kierunki i zadania polityki polonijnej Rządu. Niniejszy Program konkretyzuje i uszczegóławia zadania dla poszczególnych resortów.

Zarządzenie nr 70 Prezesa Rady Ministrów z dnia 27 czerwca 2008 r. w sprawie utworzenia Międzyresortowego Zespołu do spraw Polonii i Polaków za Granicą określa, że do jego zadań należy m.in. „opracowywanie oraz monitorowanie realizacji przez administrację rządową *Rządowego programu współpracy z Polonią i Polakami za granicą*”.

II.2. Zasady współpracy Rządu RP z Polonią i Polakami za granicą

We współpracy z Polonią i Polakami za granicą Rząd RP kieruje się następującymi zasadami:

- Partnerska współpraca z Polonią i Polakami za granicą stanowi jeden z priorytetów polskiej polityki zagranicznej.
- Partnerami współpracy Rządu RP z Polonią i Polakami za granicą są wszystkie mieszkające za granicą osoby, niezależnie od ich statusu obywatelskiego, które wywodzą swe pochodzenie z naszego kraju i zachowują poczucie związku z Polską.
- Kultura polska jest wspólnym dobrem Polaków i Polonii, niezależnie od miejsca ich zamieszkania.
- Rząd RP uznaje doniosłą rolę, jaką odgrywają Polonia i Polacy za granicą w kształtowaniu przyjaznych stosunków krajów zamieszkania z Polską oraz docenia jej udział w materialnym i kulturalnym rozwoju tych krajów.
- Rząd RP uznaje, że zdecydowana większość Polonii i Polaków za granicą to obywatele innych państw oraz że z państwami tymi wiąże ich poczucie obywatelskiej lojalności.
- Za najbardziej efektywną płaszczyznę dwustronnie korzystnej współpracy z Polonią i Polakami za granicą Rząd RP uznaje współdziałanie w utrwalaniu rzetelnego wizerunku Polski w świecie oraz rozwijanie wszechstronnej współpracy kraj/region zamieszkania - Polska.
- Instytucje rządowe racjonalnie gospodarują środkami budżetowymi przeznaczanymi na współpracę z Polonią i Polakami za granicą.

II.3. Polityka Rządu RP wobec Polonii i Polaków za granicą w ramach poszczególnych dziedzin polityki

Szeroko rozumiana polityka wobec Polonii i Polaków za granicą jest zespolona z innymi politykami państwa, spośród których najważniejsze są:

Polityka zagraniczna. Polityka wobec Polonii i Polaków za granicą jest częścią polityki zagranicznej państwa. Za jej poszczególne aspekty odpowiadają w Ministerstwie Spraw Zagranicznych następujące departamenty:

- **Departament odpowiedzialny za politykę wobec Polonii i Polaków za granicą** opracowuje założenia polityki wobec tym środowiskom, nadzoruje placówki zagraniczne w zakresie realizacji tej polityki, zarządza budżetem na projekty adresowane do Polonii i Polaków za granicą i pełni funkcje wykonawcze w ramach koordynacyjnej roli MSZ w Rządzie w omawianej dziedzinie.

- **Departamenty terytorialne**, odpowiedzialne za politykę wobec m.in. Europy, państw powstałych w wyniku rozpadu ZSRR, obu Ameryk (we współpracy z departamentem odpowiedzialnym za politykę wobec Polonii i Polaków za granicą) odpowiadają za współpracę ze środowiskami polskimi powiązaną z dwustronnymi stosunkami międzypaństwowymi, w szczególności odnoszącymi się do ochrony praw mniejszości i grup polskich.

- **Departament odpowiedzialny za dyplomację publiczną** (we współpracy z departamentem odpowiedzialnym za politykę wobec Polonii i Polaków za granicą) odpowiada za współpracę z Polonią i Polakami za granicą w dziedzinie promocji Polski.

- **Departament realizujący zadania związane z opieką konsularną** odpowiada (we współpracy z departamentem odpowiedzialnym za politykę wobec Polonii i Polaków za granicą) za opiekę nad obywatelami polskimi przebywającymi za granicą.

Polityka migracyjna. Bardzo duża liczba obywateli polskich przemieszcza się w ramach europejskiego rynku pracy. Osoby te są za granicą adresatem zadań m.in. w sferze politycznej, konsularnej, polonijnej i promocyjnej. Migracja ta powinna być monitorowana w celu określenia jej skali i dynamiki, stworzenia kanałów przekazu informacji dla migrujących, zdefiniowania właściwych narzędzi dla wzmacniania kontaktów ze środowiskami Polonii i Polaków za granicą czy informowania o możliwościach aktywności ekonomicznej w Polsce. Należy również wypracować lepsze kanały informacji dla Polaków, którzy mieszkają poza obszarem UE. Z drugiej strony ma miejsce imigracja osób pochodzenia polskiego z innych państw. Osoby te są z kolei objęte działaniami resortów właściwych do spraw zagranicznych oraz spraw wewnętrznych w zakresie m.in. wydawania wiz, procedury przyznawania obywatelstwa polskiego, repatriacji i Karty Polaka. W zakresie resortu właściwego do spraw pracy i polityki społecznej pozostają natomiast kwestie dotyczące

koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, zatrudnienia cudzoziemców i integracji społecznej.

Polityka demograficzna. Przepływy ludności między Polską a innymi państwami, zintensyfikowane zwłaszcza po przystąpieniu Polski do UE, silnie i przede wszystkim negatywnie wpływają na sytuację demograficzną kraju. Polityka wobec Polonii i Polaków za granicą wspiera w utrzymaniu więzi z krajem zarówno migrantów z Polski, jak i osoby pochodzenia polskiego potencjalnie zainteresowane osiedleniem się w Polsce, włączając w to pokolenie seniorów.

Polityka edukacyjna. Pełni ona istotną rolę w utrzymaniu związków Polonii i Polaków żyjących za granicą z krajem. Realizowana jest w ramach współpracy resortów właściwych do spraw zagranicznych, oświaty i wychowania oraz nauki i szkolnictwa wyższego. Działania edukacyjne obejmują m.in. dbałość o zapewnienie infrastruktury prawnej umożliwiającej funkcjonowanie oświaty polskiej w krajach zamieszkania Polonii i Polaków żyjących za granicą, kierowanie nauczycieli do pracy za granicą i doskonalenie zawodowe nauczycieli polonijnych, prowadzenie szkolnych punktów konsultacyjnych, wspieranie szkół polonijnych oraz przyznawanie stypendiów dla osób polskiego pochodzenia studiujących w Polsce i w krajach zamieszkania.

Polityka gospodarcza. Jednym z celów polityki gospodarczej państwa jest stwarzanie sprzyjających warunków dla rozwoju współpracy gospodarczej z innymi państwami. W realizacji tego celu ważną rolę odgrywają środowiska polonijne, które są naturalnym partnerem w nawiązywaniu kontaktów gospodarczych, promocji gospodarczej Polski i przyciąganiu inwestycji zagranicznych. Polityka polonijna sprzyja angażowaniu Polonii i Polaków za granicą we współpracę gospodarczą z Polską, a także ekspansji polskich firm, transferowi wiedzy, myśli technologicznej, kapitału ludzkiego, itp.

Polityka turystyczna. Celem polityki turystycznej jest rozwijanie turystyki jako istotnego segmentu polskiej gospodarki. Turystyka ma także istotne znaczenie dla kultywowania polskości i zacieśniania więzi środowisk polskich za granicą z krajem pochodzenia. Szacuje się, że 18% turystów odwiedzających RP to członkowie środowisk polonijnych.

Polityka w zakresie międzynarodowej współpracy regionalnej i lokalnej. Jest ona realizowana przez polskie samorządy. Po 1989 r., zwłaszcza w ostatniej dekadzie, nastąpił dynamiczny rozwój współpracy międzynarodowej na poziomie regionalnym. Istotną rolę odegrały w tym środowiska Polonii i Polaków za granicą, dobrze zorganizowane w regionach i miastach partnerskich. Środowiska te są naturalnym partnerem, a często także inicjatorem współpracy. Korzyści dotyczą m.in. transferu wiedzy o zarządzaniu miastami i wymiany młodzieży. Polskie samorządy podejmują także szerokie działania nastawione na wspieranie polskich mniejszości na Wschodzie.

Polityka w zakresie ochrony polskiego dziedzictwa kulturalnego za granicą. Jest ona prowadzona przez resort odpowiedzialny za kulturę i dziedzictwo narodowe. Ważna część polskiego dziedzictwa kulturalnego znajduje się poza granicami kraju. W jego powstawaniu, a

obecnie także zachowaniu, bierze udział Polonia i Polacy żyjący za granicą. Państwo udziela pomocy jej organizacjom prowadzącym działalność w tym zakresie, wspiera muzea, biblioteki i archiwa oraz ewidencjonowanie i dokumentowanie zabytków kultury polskiej, wspiera opiekę nad zabytkowymi cmentarzami cywilnymi i grobami Polaków zasłużonych dla kultury polskiej.

Polityka w zakresie ochrony polskich miejsc pamięci narodowej w świecie. Jest realizowana przez Radę Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa. Jej celem jest pielęgnowanie grobów, cmentarzy wojennych i innych miejsc pamięci Polaków, ofiar represji politycznych. Rada prowadzi działania w porozumieniu z organizacjami polonijnymi, dla których należąta ochrona miejsc pamięci jest ważnym wyznacznikiem kultury polskości.

Polityka w zakresie współpracy ze środowiskami polskich kombatantów za granicą. Jej celem jest realizacja uprawnień kombatanckich poza granicami kraju oraz upamiętnianie polskich tradycji niepodległościowych za granicą. Polityka ta jest realizowana przez Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych, który w ramach swoich kompetencji wspomaga emigrację żołnierską w realizacji programów upamiętniających udział Polaków w walce o niepodległość oraz ofiary represji II wojny światowej i okresu powojennego, udziela pomocy socjalnej kombatantom i innym osobom uprawnionym, ze szczególnym uwzględnieniem osób zamieszkałych na Wschodzie, współorganizuje uroczystości rocznicowe za granicą z udziałem polskich weteranów i ofiar represji wraz z ich rodzinami oraz przyznaje honorowe wyróżnienia osobom i instytucjom zasłużonym w upowszechnianiu wiedzy o dziejach oręża polskiego. Prowadzenie tej polityki przez Urząd przyczynia się do umacniania więzi Polonii i Polaków za granicą z Polską, zachowania ich dorobku oraz budowania pozytywnego wizerunku naszego kraju i Polaków w świecie.

Polityka w zakresie obywatelstwa polskiego. Obywatelstwo jest stosunkiem prawnym łączącym jednostkę z państwem, na mocy którego jednostka ma określone prawa i obowiązki wobec państwa, ale także państwo ma prawa i obowiązki wobec jednostki. Wyrazem polityki w zakresie obywatelstwa polskiego jest m.in. wprowadzenie ustawowej możliwości przywrócenia obywatelstwa RP, wprowadzenie ułatwień nabycia obywatelstwa polskiego przez osoby polskiego pochodzenia.

III. Strategiczne cele polityki Rządu RP wobec Polonii i Polaków za granicą

Strategiczne cele polityki wobec Polonii i Polaków za granicą skupiają się wokół następujących obszarów:

A. Wspieranie nauczania języka polskiego, w języku polskim i wiedzy o Polsce wśród Polonii i Polaków zamieszkałych za granicą oraz dzieci pracowników migrujących.

Nacisk winien być położony na rozwijanie nauki języka polskiego i w języku polskim w systemach szkół publicznych innych państw, a także na wspieranie tworzenia nowych szkół społecznych, zwłaszcza w krajach migracji poakcesyjnej.

B. Zachowanie i umacnianie polskiej tożsamości; zapewnienie możliwości uczestniczenia w kulturze narodowej.

Należy traktować priorytetowo działania zmierzające do zachowania i umacniania tożsamości narodowej. W ramach polskiej oferty kulturalnej kierowanej za granicę należy uwzględniać potrzeby Polonii i Polaków za granicą, a także możliwości jej udziału w promocji kultury polskiej.

C. Wzmacnianie pozycji środowisk polonijnych poprzez podnoszenie efektywności ich działania, wzrost aktywności w życiu publicznym w krajach zamieszkania oraz popularyzowanie wiedzy o przysługujących im prawach.

Podstawowe znaczenie ma ochrona praw mniejszości polskich oraz praw obywateli RP niezależnie od kraju zamieszkania. Należy wspierać nowoczesne formy wewnętrznego komunikowania się Polonii i Polaków za granicą. Kluczowe jest współdziałanie wszystkich grup w ramach krajów zamieszkania, obejmujące organizacje polonijne, młodzież i wybitne postaci o znaczeniu opiniotwórczym.

D. Wspieranie powrotów Polaków do kraju; tworzenie zachęt do osiedlania się w Polsce osób polskiego pochodzenia.

Niezależnie od rozwoju szkolnictwa (cel A), nacisk należy położyć na rozwój kontaktów z migrantami i ich motywowanie do powrotów, a także na usprawnienie polityki informacyjnej, m.in. w sprawach podatkowych i emerytalnych. Konieczne jest ponadto popularyzowanie możliwości osiedlania się w Polsce osób pochodzenia polskiego.

E. Rozwój kontaktów - młodzieżowych, naukowych, kulturalnych, gospodarczych, sportowych oraz współpracy samorządów - z Polską.

Kluczowe znaczenie mają: rozwijanie więzi młodego pokolenia z Polską poprzez promowanie bezpośrednich kontaktów i podróży do Polski, wiązanie potencjału gospodarczego Polonii i Polaków za granicą z rozwojem ekonomicznym Polski, wspieranie biznesu polonijnego, nowoczesnych form komunikacji z Polską i opinią publiczną w kraju.

IV. Grupy geograficzno-funkcjonalne Polonii i Polaków za granicą

Warunki, w jakich żyją Polonia i Polacy za granicą w poszczególnych krajach, a także ich potrzeby, oczekiwania i potencjał współpracy z Polską są zróżnicowane, co wymaga regionalnego i funkcjonalnego zróżnicowania polityki polonijnej. Na potrzeby planowania zadań przez poszczególne organy administracji rządowej (rozd. V.7) poniżej wyodrębniono kraje lub grupy krajów wymagających podobnego podejścia do problemów polonijnych.

1. Litwa. Państwo członkowskie UE o bardzo licznej mniejszości polskiej, dysponującej siecią szkół publicznych prowadzących nauczanie w języku polskim. Od zawarcia traktatu dwustronnego w 1994 r. mamy do czynienia z brakiem postępu, a w niektórych dziedzinach regresem, w respektowaniu przez stronę litewską praw osób należących do mniejszości polskiej, co wyraża się m.in. pogłębiającymi się dysproporcjami w finansowaniu szkolnictwa litewsko- i polskojęzycznego, wprowadzeniem niekorzystnych dla młodzieży polskich szkół zmian w odniesieniu do egzaminu maturalnego, cofnięciem prawa do używania dwujęzycznych tablic topograficznych, brakiem satysfakcjonujących działań w kwestii

prywatyzacji ziemi na terenach zwarcie zamieszkanym przez mniejszość polską, a od 2010 r. również brakiem ustawy o mniejszościach narodowych. Nie zrealizowano zawartej w traktacie dwustronnym deklaracji o przyznaniu prawa do pisowni w dokumentach nazwisk w języku ojczystym. Wymienione ograniczenia wymagają zdecydowanych, stałych działań politycznych na poziomie Rządu oraz kompleksowego wspierania aktywności Polaków na Litwie, zwłaszcza w dziedzinie oświaty polskiej.

2. Białoruś. Jedyne państwo europejskie pozostające poza strukturami Rady Europy, z bardzo liczną mniejszością polską. Działalność kulturalno-oświatowa mniejszości, jako oddolna inicjatywa obywatelska, jest systemowo ograniczana przez władze i napotyka na liczne utrudnienia administracyjne. Sytuacja nielicznych szkół publicznych z polskim językiem wykładowym pogarsza się. Poważnym wyzwaniem jest również fakt, że demokratycznie wybrane władze największej organizacji polskiej nie są urzędowo uznawane. Białoruś sprzeciwia się realizacji na jej terytorium ustawy o *Karcie Polaka*. Powyższe problemy wymagają stałych działań politycznych na poziomie Rządu oraz kompleksowego wspierania Polaków na Białorusi.

3. Ukraina. Państwo zamieszkałe przez znacząco mniejszość polską. Prawa Polaków i osób polskiego pochodzenia są generalnie przestrzegane. W kraju istnieje duże zainteresowanie nauką języka polskiego. Warunki społeczno-ekonomiczne Polaków, tak jak całego społeczeństwa ukraińskiego, są trudne. Osoby polskiego pochodzenia mogą być dotknięte skutkami konfliktu militarnego, który utrudnia także działalność polskich placówek dyplomatyczno-konsularnych oraz organizacji pozarządowych realizujących programy polonijne. Istnieje potrzeba znaczącego wsparcia szkół z nauczaniem języka polskiego i w języku polskim w systemie oświaty Ukrainy, szkół organizacji Polaków oraz prowadzonych przez inne podmioty, także poprzez kierowanie nauczycieli z Polski.

4. Czechy, Łotwa, Rumunia, Słowacja, Węgry, Mołdawia. Państwa zamieszkiwane przez mniejszości polskie. Prawa osób pochodzenia polskiego są generalnie przestrzegane, choć w niektórych państwach podejmowane są próby ograniczania nauczania w języku polskim w szkołach publicznych. Niezbędne jest udzielanie mniejszościom polskim kompleksowego wsparcia.

5. Wielka Brytania, Niemcy, Holandia, Irlandia, Austria, Francja, Norwegia, Szwecja, Włochy, Belgia, Dania, Islandia, Hiszpania, Szwajcaria. Najważniejsze kraje UE/EFTA z liczną Polonią i migracją poakcesyjną. Działania Rządu powinny koncentrować się na wspieraniu rozwoju szkół społecznych oraz nauczania języka polskiego w szkołach lokalnego systemu oświaty, a także podtrzymywaniu związków z Polską oraz motywowaniu do i ułatwianiu powrotów do kraju. Kluczowe znaczenie ma tu zapewnienie sprawnej i wszechstronnej informacji. Szczególnym zagrożeniem są zapowiedzi zmierzające do ograniczenia praw imigrantów w Wielkiej Brytanii, co wymaga działań ukierunkowanych na egzekwowanie przestrzegania uregulowań unijnych.

6. USA, Kanada, Australia, Nowa Zelandia. Państwa zamieszkania bardzo licznej lub licznej Polonii, wśród której znaczna część nie zna języka polskiego. Oferta współpracy powinna być kierowana przede wszystkim w języku krajów zamieszkania. Rząd powinien tworzyć warunki do współdziałania z partnerami polonijnymi oraz wspierać ich własne inicjatywy, szczególnie w dziedzinach promocji Polski, w rozwoju bilateralnej współpracy lokalnej i sektorowej, a także gospodarczej.

7. Pozostałe państwa europejskie. Państwa zamieszkiwania mniej licznej Polonii, o zróżnicowanych warunkach funkcjonowania. Z jej udziałem należy prowadzić promocję Polski oraz rozwijać dwustronną współpracę, także gospodarczą, na poziomie regionalnym i lokalnym.

8. Rosja oraz kraje Kaukazu i Azji Centralnej. Państwa przechodzące proces transformacji ustrojowej, w których zamieszkują znaczące środowiska polskie. W niektórych krajach ma miejsce dyskryminacyjne traktowanie grup narodowych i/lub ograniczanie swobody działania organizacji społecznych, w tym polonijnych. Dobór zadań w ramach polityki polonijnej powinien być ściśle dostosowany do lokalnych warunków, a prawa Polaków/Polonii monitorowane.

9. Brazylia, Argentyna. Państwa o bardzo licznej lub licznej Polonii, która w dużej mierze utraciła znajomość języka polskiego. Oferta współpracy powinna być kierowana w języku kraju zamieszkania, a działania powinny koncentrować się na wsparciu partnerów polonijnych w działaniach na rzecz promocji Polski. Przy udziale Polonii należy rozwijać dwustronną współpracę, także gospodarczą, na poziomie regionalnym i lokalnym.

10. Pozostałe państwa. Państwa zamieszkane przez nieliczną Polonię o bardzo zróżnicowanych warunkach funkcjonowania i genezie. Czynnikiem ograniczającym współpracę oraz dostęp do kultury narodowej i nauki języka polskiego jest rozproszenie społeczności polonijnych. Działania Rządu powinny koncentrować się na wspieraniu inicjatyw kulturalnych, tworzeniu warunków do nauczania języka polskiego, a także na integracji środowiska polonijnego.

V. Instrumenty realizacji polityki Rządu RP wobec Polonii i Polaków za granicą

V.1. Instytucje realizujące Program

Zgodnie z *Ustawą o działach administracji rządowej*, minister właściwy do spraw zagranicznych koordynuje działalność organów administracji rządowej w dziedzinie polityki zagranicznej RP, w tym w zakresie współpracy z Polonią i Polakami za granicą. Wiodącą rolę w dziedzinie bezpośredniej współpracy z tymi środowiskami odgrywają placówki dyplomatyczno-konsularne. Jak wspomniano w podrozdziale II.3., departament MSZ odpowiedzialny za politykę wobec Polonii i Polaków za granicą opracowuje założenia polityki polonijnej, pełni funkcje wykonawcze w ramach jej koordynacji w Rządzie, zarządza

budżetem przeznaczonym na finansowanie współpracy z Polonią i Polakami za granicą oraz nadzoruje placówki zagraniczne w zakresie realizacji polityki polonijnej.

Poszczególne zadania w ramach realizacji polityki polonijnej wykonują też inni ministrowie, szefowie urzędów centralnych oraz wojewodowie. W sprawach wykraczających poza granice RP działają oni w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zagranicznych.

Międzyresortowy Zespół do Spraw Polonii i Polaków za Granicą monitoruje realizację Programu i w razie potrzeby przedstawia propozycje jego zmiany.

V. 2 Partnerzy pozarządowi

Najważniejsi partnerzy Rządu w realizacji efektywnej polityki wobec Polonii i Polaków za granicą to:

- Kancelaria Prezydenta RP;
- komisje parlamentarne Sejmu RP i Senatu RP;
- samorządy terytorialne;
- organizacje pozarządowe,
- stowarzyszenia polonijne, na poziomie lokalnym, krajowym, regionalnym i globalnym,
- polonijne rady konsultacyjne przy polskich placówkach dyplomatyczno-konsularnych,
- duchowieństwo i instytucje kościelne.

V.3 Instrumenty prawne i dokumenty rządowe

Ogólne ramy prawne dla działalności Rządu w zakresie polityki państwa wobec Polonii i Polaków za granicą wyznacza Konstytucja RP, o czym była mowa w podrozdziale II.1. Następujące akty prawne i dokumenty stanowią instrumentarium realizacji polityki Rządu wobec Polonii i Polaków za granicą:

- umowy dwustronne zawierające zapisy dotyczące ochrony praw zawarte z 16 państwami;
- *Konwencja ramowa Rady Europy o ochronie mniejszości narodowych;*
- *Europejska karta języków regionalnych lub mniejszościowych;*
- regulacje prawne Unii Europejskiej odnoszące się do pracowników migrujących;
- *Ustawa o działach administracji rządowej;*
- *Ustawa o funkcjach konsulów RP;*
- *Ustawa o Karcie Polaka;*
- *Ustawa o repatriacji;*
- *Ustawa o obywatelstwie polskim;*

- *Ustawa o cudzoziemcach;*
- *Ustawa o wjeździe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, pobycie oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej oraz członków ich rodzin;*
- *Ustawa – Kodeks Wyborczy;*
- *Ustawa o działalności pożytku publicznego i wolontariacie;*
- *Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;*
- *Rządowy program współpracy z Polonią i Polakami za granicą;*
- *Polityka migracyjna Polski – stan obecny i postulowane działania;*
- *Plan działania na rzecz ochrony polskich pracowników na rynkach pracy państw członkowskich UE oraz państw należących do EFTA.*

V.4 Katalog ważniejszych działań instytucji realizujących Program

- kierowanie nauczycieli do pracy zagranicą (resort właściwy do spraw oświaty i wychowania);
- delegowanie lektorów języka polskiego na uniwersytety zagraniczne (resort właściwy do nauki i szkolnictwa wyższego);
- doskonalenie zawodowe nauczycieli placówek oświatowych polonijnych i publicznych (resort właściwy do spraw oświaty i wychowania);
- przyznawanie stypendiów studentom polskiego pochodzenia, studiującym w Polsce lub państwie zamieszkania (resort właściwy do spraw szkolnictwa i nauki);
- prowadzenie Szkolnych Punktów Konsultacyjnych (resort właściwy do spraw oświaty i wychowania);
- rozwijanie kontaktów młodego pokolenia z Polską poprzez realizację kolonii polonijnych (resorty właściwe do spraw oświaty i wychowania oraz do spraw zagranicznych) oraz kolonii i obozów sportowych (resort właściwy do spraw sportu i turystyki);
- doroczny konkurs na realizację zadania publicznego „Współpraca z Polonią i Polakami za granicą” (resort właściwy do spraw zagranicznych);
- Atlas polskiej obecności za granicą (resort właściwy do spraw zagranicznych);
- rozwijanie współpracy gospodarczej ze środowiskami polonijnymi (resort właściwy do spraw gospodarczych);
- organizacja centrów informacyjnych i doradztwa prawnego dla pracowników migrujących w krajach UE (resort właściwy do spraw zagranicznych);
- monitorowanie przestrzegania swobody przepływu osób oraz respektowania ich praw w

krajach zamieszkania (resort właściwy do spraw zagranicznych we współpracy z resortami właściwymi do spraw wewnętrznych oraz pracy i polityki społecznej);

- regularne delegowanie pracowników polskich instytucji na spotkania informacyjne o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego w UE (resorty właściwe do spraw zagranicznych oraz pracy i polityki społecznej);
- współfinansowanie programu TV dla zagranicy (resort właściwy do spraw zagranicznych);
- portale internetowe - www.powroty.zielonalinia.gov.pl, (resort właściwy do spraw pracy i polityki społecznej); www.otwartaskola.pl oraz podręcznik internetowy www.wlaczpolske.pl (resort właściwy do spraw oświaty i wychowania);
- współpraca bilateralna w celu przygotowania materiałów informacyjnych dotyczących podejmowania pracy za granicą (resort właściwy do spraw pracy i polityki społecznej, sieć EURES);
- działalność polonijnych rad konsultacyjnych (przy placówkach dyplomatyczno-konsularnych);
- raporty o sytuacji Polonii i Polaków za granicą w świecie (resort właściwy do spraw zagranicznych).

V.5 Katalog ważniejszych wspieranych przez Rząd RP działań Polonii i Polaków za granicą

- nauczanie języka polskiego za granicą;
- działalność instytucji polonijnych;
- działalność mediów polonijnych i ich doskonalenie;
- utrzymywanie i rozbudowa infrastruktury domów i szkół polonijnych;
- ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą;
- opieka nad miejscami pamięci narodowej za granicą;
- promocja Polski.

Katalogi działań podane w podrozdziałach V.4 i V.5 nie wyczerpują zakresu prowadzonej działalności. Instrumenty polityki polonijnej są w sposób ciągły dostosowywane do nowych okoliczności, potrzeb Polonii i Polaków za granicą i możliwości państwa polskiego.

V.6 Finansowanie Programu

Działania wskazane w Programie są prowadzone przez organy administracji rządowej w ramach ich kompetencji wynikających z odrębnych przepisów. Środki finansowe niezbędne na realizację tych działań są planowane przez poszczególne organy w ramach budżetu państwa. Tym samym wykonanie zadań wskazanych w Programie nie wiąże się z zaangażowaniem dodatkowych środków budżetowych.

V.7. Planowanie zadań i sprawozdawczość

Schemat dokumentu ujmującego zadania realizowane przez poszczególne organy administracji rządowej określony został w załączniku nr 1.

Zadania poszczególnych organów administracji rządowej na rzecz realizacji Programu zostaną określone w załączniku nr 2, który jest opracowywany w cyklach dwuletnich i podlega akceptacji Międzyresortowego Zespołu do spraw Polonii i Polaków za Granicą najpóźniej w IV kwartale lat 2016 i 2018. Zadania na lata 2015-2016 podlegają przyjęciu przez Radę Ministrów wraz z ramową częścią Programu.

Resorty odpowiedzialne za realizację Programu sporządzają sprawozdania z jego realizacji w terminach do dnia 28 lutego lat 2017, 2019 i 2021 i niezwłocznie przekazują je do resortu spraw zagranicznych.

Resort spraw zagranicznych opracowuje zbiorcze sprawozdanie z realizacji Programu przez administrację rządową i przedkłada je do akceptacji Międzyresortowemu Zespołowi do spraw Polonii i Polaków za Granicą w terminach do 31 marca lat 2017, 2019 i 2021.